

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

Disputationes Chirurgicæ Selectæ

Haller, Albrecht von

Lausannæ, MDCCLVI.

VD18 90538986

CLX. Disputatio Medico-Chirurgica, Mich. Adam. Gusovii. Qua Novum
Paracenteseos Instrumentum Offertur.

urn:nbn:de:gbv:45:1-16618

CLX

DISPUTATIO
MEDICO-CHIRURGICA,
MICH. ADAM. GUSOVII.
QUA NOVUM PARACENTESEOS
INSTRUMENTUM OFFERTUR.

Regiomont. 15 Octob. 1723.

H h h h 2

DESCRIPTIO
MEDICINAE
MICH. ADAM. GUSOVII
QUAE QUONIAM PARACENTESI
IN LIBRUM TERTIUM OFFERTUR

§. I.

Paracentesis à Παρακεντέω compungo dicta, est turgidi membri incisio, ad humores præternaturaliter suffusos, brevissima via educendos. Etenim quia non semper licet per angustiores vasorum, cutisque poros, sive per diapedesin inordinatam feri aut puris colluviem extrahere, patientiori via opus est, quæ incisione paratur.

§. I I.

Equidem subinde paracenteseos nomen ita late extenditur, ut incisionem fere quamvis chirurgicam, in quacunque parte male affecta, sanitatis restituendæ causa factam, complectatur; quo sensu & bronchotomia, seu asperæ arteriæ incisio [a], & acu punctura Sinensium, in variis humani corporis partibus peragenda [b], paracenteses possent nominari. Nihilominus tamen tenore artis hac voce apertura membri hydro-pici præcipue significatur. Unde & pro hujus varietate, paracentesis alia oculi [c], alia thoracis, alia scroti [d], vel uteri [e], alia denique abdominis specialissima subdivisione constituitur.

§. I I I.

In præsentî præ cæteris ad commodam abdominis incisionem respicio, atque

[a] De qua extat docta dissertatio Dn. Doct. Schiefé 1715. hic edita.

[b] Videlicet in capitis dolore, vertigine, lippitudine oculorum, tympanite, dolore colico flatulento &c. inter Sinenses Farriette, id est operatores hanc punctiorem exercentes, instituunt, ut videre est ex schediasmate Wilhelmi ten Rhyne Med. D. de acupunctura Sinensium, in tractatulo de arthritide &c. Londini An. 1683. edito; unde & de methodo hujus compunctionis hoc cognoscimus, quod acu aurea vel argentea utantur, in extremitate superiori in spiram aliquatenus contorta, quam artifex, vel simplici vi, vel contorsione sola, vel impulsu cornei vel eburnei malleoli plumbo aliquatenus gravati, in partes inflatas adigit, ut aër subcutaneus exeat, & tumor lente subsideat.

[c] Cui singulare paracenterium Anglus quidam Wolhuse adaptavit in Ephemerid. Gallor. An. 1696. p. 682.

[d] De qua memorabilis observatio Tulpî, lib. 2. observ. 39. quod ex scroto ad capitis virilis magnitudinem inflato, & sine venarum grandiorum læsione acu puncto, continuis aliquot diebus octo vel decem liquoris uncias obtinuerit, at intermissa ob imbecillitatem hac punctura, non scrotum modo, sed totus venter derepente ita intumere, ut homo nec sessum nec cubitum ire potuerit.

[e] In dextra uteri tuba hydropem se observasse & paracentesi feliciter curasse refert D. Joh. Henr. Brechtfeld, in Act. Hassniens. Vol. 1. observatione 103. p. 194.

atque asciticorum perforandorum dolores per emendatum instrumentum mitigare comperta ratione satago.

§. I V.

Facile autem est asciteos malum in ægrotis dignoscere. Abdomen nūrum in modum distenditur, aquæ fluctuant, cutis pallet, tument pedes cum universo corpore, & retinent prementis digiti vestigium.

§. V.

Desperata res est ejusmodi ægros interna cura restituere. Immodicam collectæ aquæ copiam per sudorem velle expellere, esset oceanum cochleari exhauriendum præsumere. Per diuretica aut purgantia, humores quidem a primis motibus, quibus sola vasa lymphatica per totum corpus dispersa instantur, licet revocare, at quæ jam in alveum quandam velut confluxere, ad viscera & renum meandros nunquam regrediuntur ne aquæ, consultum quidem fontes æstuantis lymphæ, remediis ab intra adhibitis obturare, at qui a fontibus jam longe dimanavit liquor, ægre ad pristinos canales reducitur. Qui fossas restitunt, non ingressum tantum aquæ impediunt, sed stagna etiam per novos ductus derivant; ita & medicus stagnum microcosmi remoturus scaturiginem lymphæ sistat, sed & colluviem ex alveo suo deducat necessum est. In quo ei prælucere videtur natura ipsa, quæ haud raro sibi relicta in umbilico hydrofici rimas agit, ut aqua in ægri restitutionem emanet [f].

§. V I.

Hæc dum mecum reputo, mirari satis non possum metum irritum Erasistrati, anatomici inter veteres ad crudelitatem usque audacis. Hic aperire hydroficos dubitavit ipse, & sua cunctatione ab optimo remedio alios quoque absterruit. Verum quidem remota aqua, non removeri simul hydrophis causam; attamen ut præsentem aqua malum intenditur, ita remota ea, fons hydropticus facilius obturatur. Scite Celsus cum Galeno notavit in Erasistrato, hypotheseos præconceptæ præjudicium, quando hic hydrophem solius hepatis morbum habuit, id quod tamen gratis asseritur, cum & alia viscera plura, sæpe hepate bene constituto, eodem vitio infestentur. Non verendum post abscessum aquæ, febrem, sitim, viscerumque æstum insequi, dum modo ex præscripto Hippocratis caveatur, ne aqua

[f] Ejusmodi casus notat Schenckius, observat. lib. 3. de hydrope pag. 283. similem de rustica in insula Tesselini ex rupto umbilico 24. aquæ amphoras effundente & perfecte restituta refert Lanzwerde in additamento armamentarii chirurgici Sculteti. Tab. XIX.

aqua simul & semel omnis, sed sensim & successive evocetur [g]. Humor ille serosus, falsus & corruptus viscera non linit, non temperat, vel refocillat, sed rodit, pungit, premit, & ne iuste incalescant vetat. Quæ ergo Avicenna & Gordonius de infelici paracenteseos successu perhient, inanis ipforum est suspicio. Qui propriæ experientiæ scripsit testimonium, Coelius Aurelianus medicus nobilissimus [h], iusta indignatione commotus inquit: qui proferre audent, omnes, quibus ventre secto aqua emissa est, mortuos, mentiuntur. Multos enim ipsi hoc remediî genere convaluissè vidimus; quodsi qui perierunt, contigit id vel tardius vel negligentius administratæ paracenteseos culpa. Et si fatalis esset paracenteseos administratio, qua ratione Indi usum ejus hodiernum usque frequentarent; unde fieret quod ipsimet ægroti convalescentes eandem commendarent [i].

§. VII.

Stat ergo huic operationi sua autoritas, procedit illius usus, sed fiat inciso ut jam Hippocrates monuit in tempore [k], in principio morbi, antequam serum putrescit, viscera læduntur, vasorum lymphaticorum rupturæ hydatides copiosiores protrudunt [l]. Si vires jam deficient, vel scirrhus viscera coarctat, vel Phthisis invaluit, operatio sine spe salutis suscipitur.

§. VIII.

Modus administrandæ paracenteseos, inter chirurgos alius atque alius receptus est. Olim notato loco conveniente, per cutim, musculos, peritonæum, sinistra manu elevata, adigebatur culter vel lanceola usque ad abdominis cavitatem. Vulneri mox cannula seu argentea seu plumbea intrudebatur, per quam aqua effluebat ad lubitum medici. Si inhibendus aquæ fluxus erat, foraminulum cannulæ superius linteo carpto, aut fubere claudebatur, vulnus autem cannulam servans, emplastris & fomentis deligabatur. Hac encheiresi postridie repeti poterat aquarum eductio, donec

[g] Hippocrat. sect. 6 aphorism. 27.

[h] Teste Jacobo Bontio de medicina Indorum cap. 9. lib. 28.

[i] In literis ad Ephemeridum Gallicorum autores datis, testatur aliquis septuagenarius nomine Boule, se per paracentesim à chirurgo Thouvenot peractam, felicissime ab ascite esse liberatum. Idem exemplum repetit Stephanus Blanckart collect. med. physicor. cent. 3. obs. 20. p. 335. seqq.

[k] Lib. 6. sect. 7. Epidemiorum, ubi inquit: hydropicos statim secare oportet, empyicos statim urere.

[l] Id quod in actis Hassniens. Vol. 1. observ. 8. p. 17. observatum legimus. Videlicet scripserat Experientissimus D. Paulus Moth ad Thomam Bartholinum, paracentesim abdominis matronæ cujusdam, votis suis non correspondisse, in mortua autem apparuisse globulorum vesicularumque conglomeratarum largam congeriem, quarum nulla alteri communicaret, sed sigillatim puncta aquam seorsim funderet.

donec æger convalesceret. conf. Heisteri chirurg. cap. 102. de paracentesi p. 575.

§. IX.

Primum quod in hac operatione objiciebatur offendiculum, erat difficilis insertio cannulæ in vulnus, præsertim minoris diametri. Vulnus ampliari inhibebat herniarum periculum, & aquæ vix coercenda profusio. Cannulam in vulnere diu relinquere displicebat, quod continua moti ventris irritatione, inflammatio, sphacelus & similia incommoda excitarentur. Expediorem igitur encheiresin paracentesis requirebat.

§. X.

Cum Jacobus Blockius chirurgus Amstelodamensis expertissimus, ex Italia redux, ægrotis medicam manum admoveret; & melioris artis instrumentum in paracentesi usurpabat. Videlicet cannula ipsi argentea acuta erat, & simul in rotundo apice aliquot foraminulis pervia, ut eodem ictu & vulnus & canaliculus inferrentur. Congruerat canali cavo stylus itidem argenteus, foraminula canalis obstruendus. Vocabant alii hoc instrumentum Sanctorii, sive quod hic Italus illud invenerit, sive quod in commentario in primam Fen Avicennæ p. 435. primus descripserit.

§. XI.

Displicebat in Blockii instrumento apex conicus & mollior argenti materia. Eligebat ergo *Barbette* celeberrimus, apicem mucronatum chalybeum, lanceolis similem, ancipitem, utrimque citius dividentem. Sed in hoc iterum Job von Meekren ex angustia tubi sensit obstacula, unde majorem diametrum præscriptum dedit [m]. Alii cuspidem adeo acutam in abdomine diutius fervare multis de causis sunt veriti, unde de alteriori instrumenti perfectione cogitatum.

§. XII.

In diversa fere abiit Franciscus Toletus, dum sub nomine *Trois-cant* libro de la lithotomie c. 21. p. 143. seqq. describit & delineat acum falcatam, cui stylus quasi insinuatæ est, stylo ita juncto cannula pollicem transversum longa inducitur, ut acus vulnere aperiendo, cannula servando, stylus obturando inserviant. Sed quis non videt hujus instrumenti incommoda, acus ex canali minime redux, in canali fixa ventri inhæret, & intestina facile lædit; canalis acu major & desuper inductus difficulter cutim

[m] In libro Heel-en Genees Konstige Aanmerkkingen 47. Hoofdt-Stuk p. 279.

cutim ingreditur; stylus ubi ex acu prominet, novos dolores sub incisione parit, & veteres renovat, quoties per canalem denuo intruditur.

§. XIII.

Brevius quidem sed non omnino feliciter paracentesin exercuere illi, qui contortum filum lineum acui trajectum per abdomen traduxere [n], morem secuti eorum, qui setacea ad humores subcutaneos derivandos, seu hominibus seu animalibus applicant. Palmam præripere hæc operatio cæteris omnibus, dum modo per filum exile, major notabilis aquæ copia posset filtrari. Si multiplicentur fila, acum oportet fieri majorem, atque cum fila cera imbui nequeant, asperitate sua vulneris latera violentè fricant, & ad inflammationem disponunt. Claudunt fila vulnus exactè & limpidam saltem e ventre abstrahunt. Serum crassius remanet, & subsecuturo malo semen præbet.

§. XIV.

Multi prædicant inventum Dni. Thouwenot, serenissimorum Sabaudia Principum consiliarii & chirurgi primarii, quod quintuplicis generis apparatu, ut scribitur [o], perfolvitur. Duæ scilicet sunt cannulæ simplices atque apertæ, tres aliæ compositæ per cochlidea organa, elastica, claviculis occludendæ singulæ eximii laboris & lævissimæ polituræ. Longissima alterum non excedit digitum. Acus sunt chalybeæ, cuspides acutissimæ & perfecte rotundæ. Cannulæ ipsæ ex auro vel argento, altera extremitate clave, cochlidio & organo elastico, fere insensibili obturandæ, ne tantillum aeris per cannulam queat egredi; reclusæ tamen orificium ita caute distribuunt, ut ad capilli diametrum aquæ rivus possit attenuari. Usus horum instrumentorum talis est. Sub umbilico ad latus, rotunda acus cuspide, venter transfoditur. Exemptæ acus vestigium cannula occupat, in abdomine relinquenda ad biduum, vel triduum, donec aqua omnis e cavitate discesserit. Si reliqua quæ in obscuro hoc apparatu ad manus habet Autor, bene processissent omnia, id unum operationem reddidit molestam, nec veterum encheiresi §. 8. descriptæ, præferendam, quod vulnus prævium sequatur demum cannulæ insertio, unde ægrotus duplicem dolorem perfert.

§. XV.

[n] Conf. exercitationes Friderici Deckeri p. 288. seqq. & Paræum lib. 7. c. 12.
[o] Conf. Stephan. Blancard. collect. Med. Physic. cent. 3. observ. 20. p. 337. seqq. & D. Joh. Jacob. Mangetus in notis ad chirurgiam Barbette cap. 14. p. 41. seqq.

§. XV.

Multis quidem enumeratis molestiis superior esse videtur Sculteti inventio, quam in armamentario chirurgico aperuit [p]. Videlicet trajecit per canalem anceps acumen, hastulæ formam exacte referens, ex quo procedunt duo chalybei elateres, in duo parva manubria rotunda terminantes, atque tubulo resistentes, ne retro cedat à vulnere, nedum ut in Toleti instrumento, in manus operantis recidat. Sed cum cuspis dicta, tubuli circulum anteriorem non undiquaque obtegit, transitum tubulo liberum minime parat, sed ipsa quidem facile præcurrit, cannulam vero derelinquit, ut cum nova ægotantis molestia intrudatur. Suspicio inde ex dato instrumenti schemate, illud justo esse brevius, ut incommode valeat applicari.

§. XVI.

Prius incommodum & in eo ipso animadverti instrumento, quod ex celeberrimi Heisteri præscriptione, in meum usum olim fieri curaveram. Videlicet cum An. 1719, in Panariensi districtu viverem, atque in hydropicum fere septuagenarium inciderem, citissimam opem præstiturus, ob defectum idonei instrumenti, solo anatomico cultello, felicissimo successu incisionem abdominis attentavi; inde cum ab hac operatione hominem bene valere videram, aliis dolorem levaturus, ad Heisteri delineationem cannulam perviam cum inserta cuspe comparavi. Accidit mox ut miles hydropicus, Libentmühlî mea consilia quæreret. Suasi huic exemplo prioris paracentesin, nec suasi saltem, sed a meis manibus expectandam obtuli. Composuit se æger ad meum arbitrium, ut operationem & successum hujus instrumenti experiri potuerim. Sensi illius usum, sed sensi & remoras ægotis præmolestas. Cannula terebellæ acumini vix adeo exacte jungenda, ægre cutim trajicit, unde dolor sensibilis ægro, operatori vero labor improvisus accidit.

§. XVII.

Hæc experientia me commovit, ut in instrumenti utilissimi ulteriorem perfectionem, cogitationes meas dirigerem. In omnes tandem vias intento, incidit methodus maxime facilis, qua omnis prædictorum instrumentorum superatur molestia. Cannulam servo conicam, vel potius conici truncati æmulam, qualis Fig. I. a, sistitur. Hanc ex chalybe fieri curavi, eo artificio, ut versus apicem b b, abiret fere in laminarem tenui-

[p] Tab. XII.

tenuitatem, quæ elasticitatem admittit. Hunc cannulæ resectum apicem, perpendiculari crena, bifariam ab utroque latere divisi, usque ad distantiam c. ubi in rotundum foraminulum abit bisectio, subtus crenam à lateribus duo visuntur parva foraminula, influenti aquæ patentia. Longitudo canalis duorum pollicum Rhenanorum est, crassities ad basin ee, calami scriptorii, quæ apta proportione versus apicem minuitur. Terminatur cannula in quadratum planum ferreum ee, dimidium circiter pollicem longum & latum, lineam & quod excedit crassum, à cujus utroque latere, fulci duo prominent, quibus lamella mobilis aurichalcea *ein Schieberchen von messing* ff. inferitur. Hæc lamella aliquot foraminulis majoribus minoribus, in regione ubi centro cannulæ imminet, perforata est, alicubi vero integra, ut eadem tubulus possit claudi. Qui ex argento hunc canaliculum factum eligit, & auro obducere exacte permittit, non gratiam saltem, sed & commoditatem majorem, procul dubio instrumento conciliabit. Per hunc canalem trajicitur stylus, cannula paulo longior, idemque æque chalybeus Fig. 2. a. Hic versus apicem in regione d, parumper complanatur; apex autem bb, sagittarum cuspides imitatur, & quodammodo quadrangularem pyramidi, cujus basis rhombum refert, assimilatur. Hæc structura ab hac lege pendet, ut adhibiturus instrumentum, stylum facile possit trajicere, cum cannula arctissime jungere, & pro lubitu etiam extrahere. Si cuspis canalem intrat eo situ, ut rhomboidalis baseos extremitas longior Fig. III. cd, ad crenam tubuli vertatur, latera elastica hujus Fig. I. bb, facile divaricant, & styli capitulum non transmittunt saltem, sed sua restitutione, sibi continuo contactu adeo arcte inosculantur, ut cuspis cum cannula abeat in instrumentum continuum. Fig. IV. BB. Contra stylus si educendus est, leni manubrii C. ad dexteram detorsione ipse stylus supra complanatus distendit latera tubuli elastica, ut apex in cannulam libere regrediatur.

§. XVIII.

Parato hoc instrumento expeditius longe in paracentesi procedo. Cannula c. stylo simul ingeruntur, unus utriusque in ægro sensus est, tuto cannula si auro obducitur, in vulnere remanet, ad mensuram, fluxus aquæ temperatur valvula, eadem & rivus aquæ clauditur, & integer canalus abdomini alligatur.

§. XIX.

Vix emendaveram instrumentum prius, cum ante aliquot septimanas Libenmühlhium reversus, novum experimenti sumendi subjectum primum & paratum in vicinia animadverterem. Disposui ægrum ad operationem

sustinendam, cui & sponte se accommodat, corpus primum deambulando modice exercere jubeo, ut aqua versus inferiora subsideat, post in sella residet, atque parentibus tenendus juvenis ægrotus traditur. Recto abdomine sex digitos transversos subtus umbilicum ad latus musculorum rectorum sinistra manu tumorem deprimo, & foveam instrumento meo usque ad cavitatem abdominis persequor, quam facilius instrumenti transitus significabit. Vix stylum ex cannula sensim vertendo extraxeram, cum aqua ceu ex fonticulo per canalem profiliret, ut jam fluxum aquæ aliqua ratione promoverem, desuper Epigastrium mantili circumdato sensim compressi, nec extraxi cannulam, usque dum aqua sponte deficeret [g]. Desuebant hac vice 6. circiter aquarum mensuræ prufficæ. Vulnus tubulo extracto concidens adaptato splenio deligabam. Conspexi sub operatione & scrotum hominis & penis cutim ad rupturam usque gravari aqua, ut nec lotium reddere posset. Quando jam exinde regressum aquæ, ad cavitatem abdominis difficilem fore augurabar, cultro in infima parte incisionem feci, & fomenti loco cataplasma ex herbis discutientibus & emollientibus lacte coctis præscripti. Sequenti die ægrum vires recepisse, at ventrem denuo intumuisse deprehendebam; igitur in altero latere paracentesin repetii, & tres mensuras feri denuo derivavi. Stillare scrotum adhucdum sensi, tumor vero fere omnis in eo sublederat. Poterat & vesicam exonerare æger sine molestia. Nil mali reliquum, quam quod vulnus inflammationem lenem præsentaret.

§. XX.

Interim me fata Regiomontum revocabant. Suasi ergo sub discessum, ut purgantibus præscriptis & potu diuretico propinato uteretur. Quomodo æger jam se habeat, nuncio nullo rescivi. Quod tamen ad præsens institutum sufficit, hæc experientia satis confirmat, posse paracentesin præscripto & emendato à me instrumento, expeditius longe & feliciter peragi.

§. XXI.

Ad reliquas hujus operationis circumstantias, quisvis qui ea utitur ipse attendat. Neque enim de paracentesi in universon, sed de ejus encheiresi saltem facilitanda in præsentem commentari volui.

§. XXII.

Si quis meæ experientiæ opponit metum intestinorum facile lædendorum,

[g] Sunt quædam exempla, ubi omni simul educta aqua patientes convalescerent. conf. Heisk. Chirurg. c. 102.

rum, huic respondeo : aquam inter integumenta & intestina interceptam majus replere spatium, quam quod brevissimum instrumentum possit emitti. Sunt & intestina lubrica & mollia, ut instrumento cedant, nec adeo facile lædantur, nisi mucro diutius in cavitate perseveret.

EXPLICATIO FIGURARUM.

Fig. I.

- a. Cannula chalybea conica apice resecto.
- bb. Duo elateres.
- c. Crena antica duobus lateribus elasticis intercepta.
- d. Foraminulorum lateraliū alterum.
- ee. Basis quadrata & fulcata valvulam f. recipiens.
- f. Valvula, diversimode perforata & in g integra, ibidemque justo angustius per errorem sculpta.

Fig. II.

- a. Stylus chalybeus cannula paulo longior.
- bb. Mucro sagittalis sive sagittæ similis.
- c. Manubrium.
- d. Aspectus mucronis ab elateribus bb. fig. I. subtus complectendi.

Fig. III.

- a. Stylus ferreus ab altero complanato latere conspiciendus.
- dd. Basis mucronis cum stylo continuus.

Fig. IV.

- A. Stylus cannulæ junctus & perfectissime circa mucronem BB. unitus.

1771

HENRICI

CLXI.

HENRICI MICHAELIS MISSA,

Præside

J. BAPTISTA THURANT

Thesis in verba

*Ergo Herniosis ex scuto eburneo coriaceoque Cingulo,
subligacula*

Parisiis 1754.

